

Människohandel för sexuella ändamål

Lägesrapport

Lena Melin
SamO-Kut Nord
December 2008

Innehåll

1. Inledning	3
1.1. Uppdrag och syfte	3
1.2. Inriktning och avgränsningar	3
1.3. Metod.....	3
2. Människohandel i ett globalt perspektiv.....	4
3. Människohandel i norra samverkansområdet	6
3.1. Anmälda brott	6
3.2. Annan information	6
3.3. Tidigare utredningar och resultaten av dessa.....	7
3.4. Presumptiva gärningsmän och offer.....	7
3.5. Geografisk spridning	8
4. Diskussion, slutsatser och förslag till åtgärder	9
4.1. Diskussion.....	9
4.2. Slutsatser och rekommendationer	10

1. Inledning

1.1. Uppdrag och syfte

Regeringen överlämnade i juli 2008 till riksdagen en skrivelse innehållande handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. I skrivelsen redogör regeringen för sin syn på hur prostitution och människohandel för sexuella ändamål ska bekämpas och hur människor som utsätts för detta ska få ökat skydd och stöd. Den regionala operativa ledningsgruppen har därför av Samo-Kut Nord beställt en strategisk/operativ underrättelse för att få en kartläggning av omfattningen av människohandel för sexuella ändamål i norra samverkansområdet.¹ Syftet med rapporten är att den ska kunna utgöra ett underlag för beslut om eventuella operativa insatser.

1.2. Inriktning och avgränsningar

Människohandel omfattar enligt definition utnyttjande för sexuella ändamål, tvångsarbete eller organhandel. Föreliggande rapport behandlar endast utnyttjande för sexuella ändamål. Det material som använts för sammanställningen utgörs av uppgifter som rapporterats in från de fyra polismyndigheterna i norra samverkansområdet. Någon riktad informationsinhämtning har inte gjorts, men skulle möjligen kunna resultera i ett något fylligare material än vad som nu är fallet. Eftersom de uppgifter som fanns tillgängliga för år 2008 var relativt fåtaliga har även år 2007 inkluderats i rapporten.

1.3. Metod

Informationsinhämtning har gjorts från de polisiära register där uppgifter om misstänkta eller anmälda brott kan återfinnas samt från tips som lämnats av allmänheten. Resultatet återges i kapitel 3. Kontakter har också tagits med polismyndigheterna för att klarlägga och komplettera delar av informationen.

¹ Norra samverkansområdet utgörs av Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län.

2. Människohandel i ett globalt perspektiv

Den 1 juli 2002 infördes människohandel för sexuella ändamål som ett nytt brott i Sverige. I juli 2004 utvidgades straffområdet till att omfatta också människohandel som inte är gränsöverskridande samt människohandel som syftar till andra former av utnyttjande än för sexuella ändamål, exempelvis tvångsarbete eller organhandel.

Den svenska lagstiftningen² bygger på den definition av begreppet som återfinns i Palermoprotokollet.³ För att en gärning ska bedömas som människohandel ska den bestå av tre moment; en åtgärd, (t ex rekrytering eller transport), som vidtas genom användandet av ett otillbörligt medel, (t ex hot, vilsledande) för ett viss utnyttjandesyfte, t ex sexuellt. Om brottet riktas mot ett barn krävs inte att något otillbörligt medel har använts.

Det är ofta svårt att avgöra om en specifik gärning initialt ska definieras som människosmuggling, illegal invandring eller människohandel. Människohandel för sexuella ändamål kan dessutom vara svår att särskilja från frivillig prostitution om det saknas tillgång till ingående information. Likheterna mellan människohandel och smuggling är att båda inkluderar förflyttning av människor för ekonomisk (eller annan) vinning, med den skillnaden att "förhållandet" mellan smugglare och immigranter upphör när de senare anländer till destinationslandet. Den ekonomiska och kriminella vinsten genereras enbart av förflyttningen.

Enligt U.S. Department of State's beräkningar faller mellan 600 000 och 800 000 människor årligen offer för människohandel.⁴ Enligt FN kan det vara så många som upp mot 2 miljoner. I ett internationellt perspektiv är det framför allt handel med kvinnor för sexuell exploatering som är den största verksamheten. Människohandeln är en miljardindustri som involverar människor i de flesta av världens länder och den utgör ofta en del av finansieringen av organiserad brottslighet. Det har beräknats att människohandel är den mest lönsamma i världen efter illegal drog- och vapenhandel.

De flesta offer för människohandel för sexuella ändamål som identifierats är kvinnor och barn (flickor). I Europa är det främst centrala och sydöstra Europa som rapporteras vara ursprungsländer för människohandel.⁵ Offer från denna region rapporteras ofta hamna i Västeuropa, men även inom den egna regionen. Centrala och sydöstra Europa uppges också vara en huvudsaklig transitregion. Till Västeuropa kommer också människohandelsoffer från Vitryssland, Moldavien, Ryssland och Ukraina.⁶

Sverige utgör såväl destinationsland som transitland för människohandel. Det saknas uppgifter om hur många kvinnor och barn som är föremål för människohandel för sexuella ändamål i Sverige varje år. Antalet personer som identifieras i Sverige som utsatta för människohandel är, enligt Rikskriminalpolisen, till stor del avhängigt de resurser som de olika polismyndigheterna lägger ner på att upptäcka denna brottslighet. Antalet insatser varierar kraftigt från län till län och från år till år.

² Den juridiska definitionen återfinns i Brottsbalken (2004:406) 4 kap. 1 a § Människohandel.

³ Tilläggsprotokollet till FN:s konvention om gränsöverskridande organiserad brottslighet.

⁴ U.S. Department of State, *Trafficking in Persons: U.S. Policy and Issues for Congress, Updated June 2007*, www.fas.org/sgp/crs/misc/RL30545.pdf

⁵ Albanien, Bulgarien, Litauen, Rumänien rankas mycket högt som ursprungsländer medan Tjeckien, Estland, Ungern, Lettland, Polen och Slovakien rankas högt.

⁶ *Trafficking in Persons: Global Patterns*, UNODC, United Nations Office of Drugs and Crime, April 2006

I Rikskriminalpolisens senaste lägesrapport, som avser 2006, uppges att det i Sverige upprättades 37 polisanmälningar om människohandel, varav 26 för sexuella ändamål. Under det aktuella året dömdes elva personer för människohandel för sexuella ändamål. Domarna innefattade i flera fall även annan brottslighet som bedöms förekomma inom organiserad brottslighet, såsom narkotikabrott, vapenbrott och människosmuggling.

Förmedling av sexuella tjänster i Sverige sker, liksom i andra länder, allt oftare via Internet. Det gäller även förmedling av sexuella tjänster inom ramen för människohandel. Under 2006 har Rikskriminalpolisen biträtt polismyndigheterna i utredningar av fall där kvinnor och flickor erbjudits till försäljning via Internet.

3. Människohandel i norra samverkansområdet

Sökningar har främst gjorts i polisiära register, men eftersom antalet registrerade handlingar för 2008 visade sig vara relativt få har även år 2007 inkluderats för att kunna analysera eventuella trender och tendenser. De sökningar som gjorts i registren täcker därför perioden 1 januari 2007 – 30 november 2008. Totalt har omkring 80 dokument inkluderats i arbetet där en viss bearbetning varit nödvändig för att kunna göra en analys. Resultaten från sökningarna sammanfattas nedan.

3.1. Anmälda brott

Det är framför allt fem olika brottskoder som kan användas för brott som utgörs av eventuell människohandel för sexuella ändamål. Dessa brottskoder är:

- 0416 människohandelsbrott för sexuella ändamål
- 0417 människohandel för andra ändamål
- 4024 köp av sexuella tjänster
- 0609 koppleri/grovt koppleri och
- 0610 köp av sexuell handling av barn.

Totalt har 15 anmälningar gjorts i norra samverkansområdet under perioden, varav 13 under 2007. Av dessa 15 anmälningar handlade åtta stycken om män som på olika sätt kontaktat kvinnor för att köpa sex och tre stycken om människosmuggling. Dessa elva anmälningar har inte tagits med i arbetet. Totalt återstår alltså fyra anmälningar, alla från 2007. Två avser män som erbjudit kvinnor för sexuella tjänster och två avser kvinnor som anmält att de tvingats till prostitution. De två förstnämnda anmälningarna resulterade i att förundersökningen lades ner i ett fall (brott kunde inte styrkas) och aldrig inleddes i det andra (spaningsuppslag saknades). Även anmälningarna från de två kvinnorna resulterade i att förundersökningarna lades ner. I det ena fallet kunde brott inte styrkas och i det andra fanns inte tillräcklig bevisning eftersom brottet begåtts utomlands.

3.2. Annan information

Förutom anmälda brott har även tips från allmänheten och iakttagelser/kontroller av polispersonal i tjänst använts. Försättningsvis kallas dessa tips och iakttagelser för ”dokument”.

Under perioden 1 januari 2007 – 30 november 2008 har omkring 70 dokument inrapporterats, där övervägande delen kommer från Norrbotten och Västerbotten. Från Jämtland och Västernorrland finns endast ett dokument från respektive län. Drygt 40 av dokumenten rapporterades under 2007. De dokument som inkluderats i rapporten innehåller begreppen ”koppleri”, ”prostitution”, ”människohandel” och/eller ”sexualbrott”.

Personuppgifter eller registreringsnummer på fordon förekommer endast i ett fåtal fall. Innehållet i de ovan nämnda handlingarna kan i stora drag indelas i följande kategorier;

1. Kvinnor erbjuder män sexuella tjänster på pubar, restauranter och liknande platser
2. Kvinnor erbjuder sexuella tjänster via Internet
3. Kvinna utpekad som prostituerad
4. Man/män observeras med grupp av (oftast utländska) kvinnor
5. Man/män utpekad som involverad i koppleriverksamhet
6. Fordon stoppas för kontroll varvid misstanke uppstår om att förare och passagerare är involverade i eventuell prostitution/människohandel.

I de två förstnämnda kategorierna är det svårt att bedöma om det är frågan om människohandel eller frivillig prostitution.⁷ I den här kategorin finns heller inga personuppgifter på kvinnorna till skillnad mot kategori 3. Här finns antingen en namngiven eller oidentifierad kvinna som misstänks erbjuda sexuella tjänster mot betalning på en specifik adress.

I kategori 4 är observationerna ofta gjorda utan att det finns uppgifter om namn på personer eller registreringsnummer på fordon. Den information som finns tillgänglig är oftast endast en gatuadress.

I kategori 5 finns de män som utpekats med namn. Flera av dessa män är gifta eller sammanboende med utländska kvinnor, men förutom i ett fåtal fall, förekommer de inte i några polisiära register.

I den sista kategorin har polispatruller reagerat över förare och passagerare i fordon som stoppats för kontroll. De kvinnor som funnits i fordonen har oftast inte kunnat eller velat uppge vad de gör i Sverige, hur länge de ska stanna eller vart de är på väg. I några fall har man hittat sexuellt utmanande foton på kvinnorna eller telefoner med svenska telefonnummer.

3.3. Tidigare utredningar och resultaten av dessa

I det material som gått igenom fanns uppgifter om misstänkt prostitution på en restaurang i Norrbotten. Tillförlitligheten i dessa uppgifter ledde till slutsatsen att fortsätta handläggningen i ärendet och försöka mäta flödet av kunder och om möjligt identifiera dem.

Några dokument avseende två män som utnyttjat unga kvinnor sexuellt i utbyte mot ersättning ledde till att en anmälan gjordes. I detta fall sades också männen ha bjudit ut flickorna till andra män, totalt ska det ha rört sig om 20 – 40 män. En av männen dömdes i december 2007 till fängelse i fyra år och två månader bl a för köp av sexuell handling av barn och köp av sexuell tjänst.

En av de anmälningar som nämndes i avsnitt 3.1 om en kvinna som tvingats till prostitution ledde som sagt till att förundersökningen lades ner. Kvinnan som invandrat till Sverige 2006 var gift med den man som utpekades för brottet. Han meddelades besöksförbud under sex månader. Kvinnan är numera skild från mannen.

I Jämtland publicerades under våren 2008 tidningsartiklar om att det skulle förekomma människohandel i Åre-området. Enligt en artikel skulle det under ett års tid ha kommit in tips till polisen om detta. Efter kontakter med Polisen i Jämtland går det att konstatera att dessa påståenden inte stämmer och att det saknas dokumentation som kan styrka att det pågår människohandel i länet.

Även från Norrbotten har det under de två senaste åren inkommit en relativt stor mängd uppgifter om misstänkt prostitution av främst ryska kvinnor. Kontakter med Polisen i Norrbotten visar att uppgifterna med stor sannolikhet är överdrivna och att det inte går att styrka att människohandel/prostitution förekommer.

3.4. Presumtiva gärningsmän och offer

Av det material som studerats framgår att de män som utpekats som involverade i koppleriverksamhet eller som kunder till prostituerade i huvudsak är svenska män som har sina rötter i regionen. Med några få undantag är det män som inte förekommer i några polisiära register förutom i Brottregistret för trafikförseelser som t ex fortkörning. Flera av dem som utpekats för koppleriverksamhet är gifta eller sammanboende med utländska kvinnor.

⁷ Med frivillig avses här att kvinnan på eget initiativ erbjuder sexuella tjänster utan att det finns någon annan part involverad.

Bland kvinnorna och som möjliga offer kan tre kategorier urskiljas; de som annonserar ut sina tjänster på Internet, de som erbjuder eller misstänks erbjuda sina tjänster på t ex restauranger och hotell och de som utpekade med namn och/eller adress. Den förstnämnda kategorin är av naturliga skäl relativt anonym. Den andra kategorin är även den anonym förutom att uppgiftslämnarna har bidragit med uppgifter som att kvinnorna exempelvis är polska, thailändska, asiatiska, ryska eller ”pratar något öststatsspråk”. I den sista kategorin med utpekade personer eller adresser ingår bara kvinnor med utländsk härkomst. Ingen av dessa kvinnor kommer från länder som traditionellt förknippas med människohandelsoffer.

3.5. Geografisk spridning

Eftersom större delen av materialet kommer från Norrbotten och Västerbotten blir en geografisk analys inte helt rättvisande för regionen. I de två länen är det framför allt från Umeå och Luleå som det finns ett flertal iakttagelser om misstänkt prostitution eller människohandel men även i lite större samhällen som Lycksele, Gällivare och Kalix. Även om det saknas material från Jämtland och Västernorrland kan det vara rimligt att anta att en eventuell förekomst av prostitution/människohandel främst är lokaliserad till Östersund och de större orterna längs kusten i Västernorrland.

4. Diskussion, slutsatser och förslag till åtgärder

Nedan följer en kort diskussion avseende resultatet av denna gjorda inventeringen samt några slutsatser och rekommendationer för eventuellt fortsatt arbete.

4.1. Diskussion

Det kan antas att anmälningsbenägenheten då det gäller människohandelsbrott är låg. Arrangörerna, eller profitörerna om man så vill, har naturligtvis inget intresse av att deras verksamhet avslöjas. Kvinnorna hotas eller skräms till tystnad och kunderna vill naturligtvis inte heller framträda eftersom köp av sexuella tjänster är straffbart.⁸ Detta innebär att flertalet av de uppgifter som idag finns tillgängliga om eventuell människohandel bygger på tips från uppgiftslämnare som gjort observationer av vad de upplever som misstänkta handlingar. Om dessa observationer är människohandel, frivillig prostitution eller helt oskyldiga är svårt att avgöra.

Det är positivt att så pass mycket material finns tillgängligt men tyvärr är innehållet många gånger alltför knapphändigt för att det ska vara möjligt att gå vidare utan kompletterande informationsinhämtning eller bearbetning. Ett annat problem är att mycket av den information som gått igenom är från 2007 och vid det här laget sannolikt för gammal för att vara användbar. Som exempel kan nämnas att de boende på en viss adress inte är desamma, att fordon har bytt ägare och att utpekade personer flyttat från regionen. Detta innebär att nya kartläggningar måste göras.

En observation som kunnat göras är att den information som registrerats i de centrala registren nästan uteslutande kommer från Norrbotten och Västerbotten. Varför det inte finns någon information från Västernorrland och Jämtland är okänt. Även om antalet registrerade handlingar skulle ligga på en lägre nivå än Västerbotten och Norrbotten, så borde det rimligen ha gjorts fler än de tre som finns från Västernorrland och Jämtland tillsammans under de två senaste åren.

Många av dokumenten är relativt diffusa, men kan trots detta utgöra en utgångspunkt för fortsatt arbete. Med diffusa menas här till exempel att utpekade personer ”håller sig med utländska kvinnor”, ”säljer kvinnor på stadshotellet” eller att observationer gjorts av ”misstänkta personer” som besökt utpekade adresser.

I den information som finns tillgänglig ingår också ett antal namngivna bostadsadresser samt hotell och restauranger i norra samverkansområdet. En del platser, men även personer, återkommer i flera handlingar. Förutom misstänkt människohandel/prostitution verkar flera av de personer som pekats ut vara involverade även i annan brottslighet. Några personer finns sedan tidigare i polisiära register för olika typer av sexualbrott.

Innehållet i den information som finns tillgänglig kan till stora delar anses tillförlitliga både då det gäller bedömning av uppgiftslämnaren och informationen. Övrig information är mer osäker och behöver sannolikt kompletteras.

⁸ Köp av sexuella tjänster är straffbart i Sverige sedan 1999 och kan resultera i böter eller fängelse upp till sex månader. Att sälja sexuella tjänster är däremot inte straffbart.

4.2. Slutsatser och rekommendationer

Det råder ingen tvekan om att det förekommer frivillig prostitution i norra samverkansområdet, men om det också förekommer människohandel är svårare att bedöma. Några av de dokument som ingått som underlag i denna rapport indikerar dock att det är sannolikt. Det verkar också som om det förekommer en viss transitverksamhet, framför allt i Norrbotten och Jämtland.

Informationsflödet kan idag anses bristfälligt då det i princip saknas information från två län i regionen. Även om omfattningen av prostitution skulle vara mindre i Jämtland och Västernorrland än i Västerbotten och Norrbotten verkar det osannolikt att det inte skulle förekomma.

Den låga anmälningsbenägenheten av människohandelsbrott är ett problem. En möjlig väg att få en bättre bild över omfattningen är att göra en mer riktad informationsinhämtning vid de hotell och restauranger som pekats ut. Ett alternativ är också att genom samverkan med t ex hotell- och restaurangpersonal få dessa att rapportera misstänkt verksamhet. Andra yrkesgrupper som skulle kunna bidra med information är taxichaufförer och ordningsvakter. En stor del av den information som finns tillgänglig har kommit från allmänheten som tipsat om misstänkt människohandel eller prostitution, både på privata adresser och vid offentliga lokaler. Ett sätt att öka denna del av informationsflödet kan vara att via media informera om vikten av att sådana tips inkommer till polisen.